

FAIRTRADE
ČESKO a SLOVENSKO

BANÁNOVÉ LISTY

VYDAVATEL: FAIRTRADE ČESKO A SLOVENSKO, Z. S.

2023

WWW.FAIRTRADE.CZ • FACEBOOK.COM/FAIRTRADECZSK

KŘIVÝ BANÁN – ROVNÁ CENA

Banány patří mezi nejpobulárnější exotické ovoce u nás. K jejich oblíbě přispívá bezpochyby i cena, která patří v sortimentu čerstvého ovoce dlouhodobě k nejnižším. To ale má i své odvrácené stránky.

Aby nízká cena banánů v našich obchodech nebyla vykoupená sociální nespravedlností a ničením životního prostředí, o to usiluje certifikace Fairtrade – v případě banánů už od roku 1996, kdy se první fairtradové banány začaly prodávat na pultech holandských supermarketů. Jsme rádi, že banány se známkou FAIRTRADE dnes už můžeme koupit i v Česku.

Každý z nás sní v průměru něco kolem 13,3 kilogramu banánů ročně. Pokud budeme mít štěstí a koupíme je v akci, postačí nám na zaplacení takové roční spotřeby dvě stě padesát až tři sta korun. Mělo by nám ale vrtat hlavou, jak je možné, že exotické ovoce dovážené přes půlku světa, nejčastěji z Kolumbie, Kostariky nebo Ekvádoru, je levnější než v Evropě pěstovaná jablka nebo třešně. Roste počet těch, kteří si kladou otázky o udržitelnosti pěstování banánů a obchodování s nimi. „Jednou z odpovědí na takové otázky jsou etické certifikace,“ říká Lubomír Kadaně, ředitel organizace Fairtrade Česko a Slovensko.

„Už delší dobu jsou na českém trhu dostupné bio banány, při jejichž pěstování se dbá na ochranu životního prostředí. V roce 2020 k nim k naší velké radosti přibily i banány s certifikací Fairtrade, která kromě ekologie cílí především na důstojné pracovní podmínky, dodržování lidských práv a spravedlivou odměnu pro pěstitele.“

Obchodování s banány je v mnoha zemích základním stavebním kamenem ekonomiky: hodnota celosvětového exportu banánů je 7 miliard amerických dolarů. Podle odborníků jsou banány (a plantainy, neboli zeleninové banány) klíčovou

plodinou pro více než 450 milionů lidí v zemích Asie, Afriky a Latinské Ameriky. „O to důležitější je, aby obchodování s nimi bylo spravedlivé a výnosy z něj se férově rozdělily v rámci celého dodavatelského řetězce – včetně pěstitelů, samozřejmě,“ říká L. Kadaně.

Fairtrade k tomu přispívá mimo jiné tím, že stanovuje minimální výkupní cenu, kterou musejí pěstitelé za svou úrodu dostat. Díky fairtradovému příplatku vyplácenému nad rámec výkupní ceny dává navíc pěstitelům možnost investovat jak do rozvoje pěstování, tak do budování infrastruktury, kterou využívá

Ramón Vargas, pěstitel banánů z Dominikánské republiky

celá komunita. „Fairtrade mi umožňuje prodávat veškeré ovoce za férovou cenu po celý rok. Moje farma má díky projektu vylepšené zavlažování a systém, který brání erozi půdy. Fairtradový příspěvek jsme využili na zlepšení produktivity, ke školení a máme díky němu i zdravotní pojištění,“ potvrzuje třeba Ramón Vargas,

pěstitel banánů z Dominikánské republiky. Typické zakřivení k banánům patří a je v pořádku. Co bychom rádi narovnali, jsou vztahy v dodavatelském řetězci. K tomu, aby z prodejů dostali spravedlivý díl ti, kdo tohle ovoce pěstují, může přispět každý z nás. Tím, že v obchodě sáhne po fairtradových banánech.

Problémy pěstování banánů - a jak je řeší Fairtrade

Důvodů, proč je potřeba se zaměřit na dopady konvenčního pěstování banánů, je hned několik. Jedním z nich je ekologie: banány jsou po bavlně druhou chemicky nejvíce ošetřovanou plodinou, často pěstovanou jako monokultura na rozlehlých plantážích. To vede jak k poškozování ekosystémů v pěstitelských zemích, tak k ohrožení zdraví lidí, kteří na takových plantážích pracují. Velmi často totiž zacházejí s řadou vysoce nebezpečných pesticidů, a to bez patřičné ochrany nebo alespoň dostatečné informovanosti.

Samotná práce na plantážích je přitom často extrémně náročná. Pracovní doba až 15 hodin denně, odměna za práci hluboko pod úrovní minimální mzdy, nstandardní výpočty mzdy, nevyvážené stravování během pracovní doby a neplacené přesčas jsou ničím ojedinělým. Katastrofální pracovní

podmínky jsou mimo jiné důsledkem toho, že na mnoha velkých banánových plantážích jsou zakázány nezávislé odbory. Drobní pěstitelé zase nejsou schopni čelit cenovému tlaku vývozců, dovozců a supermarketů. Budoucnost drobných pěstitelů v konkurenci s obrovskými banánovými plantážemi je proto velmi nejistá.

Fairtrade má několik nástrojů, jak tyto problémy řešit. Kromě už zmíněné minimální výkupní ceny a fairtradového příplatku jsou to především standardy, které musejí být pro fairtradovou certifikaci splněny a které určují pracovní podmínky, zaručují právo na organizaci v odborech a stanovují, jaká opatření musí být učiněna, aby nebylo poškozováno zdraví zaměstnanců a pěstitelů ani životního prostředí. Velkým přínosem pro pěstitele je také vzdělávání a poradenství.

Isabel Jaramillo, pěstitelka banánů z Ekvádoru

V roce 2021 se na celém světě prodalo

1 461 353 tun

fairtradových banánů. Pěstitelé díky tomu získali fairtradový příplatek ve výši

863 milionů Kč.

O využití těchto prostředků rozhoduje na každé plantáži či v každém družstvu volený výbor. Nejčastěji se z nich financují projekty v oblasti vzdělávání a bydlení, ale také opravy škol, budování zdravotnických zařízení nebo dopravní infrastruktury.

Z fairtradového příplatku tak nemají užitek jen samotní pěstitelé banánů, ale celá komunita, kde žijí.

I VE VAŠEM OBCHODĚ

Ve stále nabídce českých obchodů jsou fairtradové banány od roku 2020, přestože sporadicky se na pultech českých obchodů nebo v českých e-shopech objevovaly i dříve, například v prodejnách Countrylife. Nyní je trvale do sortimentu zařadily obchodní řetězce Kaufland a Lidl.

Kromě samotných čerstvých banánů najdete zpracované fairtradové banány také v banánových džusech Pfanner, v banánkách v čokoládě značky Casali od společnosti Manner nebo ve zmrzlině Ben & Jerry's.

ZA KOSTARICKÝMI PĚSTITELI

Členové týmu Fairtrade Česko a Slovensko se vydali do Kostariky, aby na vlastní oči viděli dopady a přínosy systému Fairtrade, mluvili s pěstiteli, farmáři, zaměstnanci a zástupci družstev a dozvěděli se co nejvíce o tom, jak Fairtrade vnímají a co jim reálně přináší.

Koncem roku v Kostarice probíhá sklizeň nejen kávy, ale i ananasů i banánů. To vše jsou plodiny, bez kterých si náš evropský život dnes jen stěží dokážeme představit. Relativně nízká cena a vysoká dostupnost těchto exotických plodin je ale často vykoupena prací zaměstnanců v nuzných podmínkách a za nedůstojnou mzdu, nízkými výkupními cenami, kontaminací a vyčerpáním půdy nebo znehodnocením vodních zdrojů. Fairtrade jakožto alternativa ke

konvenčnímu pěstování se snaží zaměstnancům v zapojených družstvech i drobným pěstitelům poskytnout šanci na důstojnou odměnu za práci a umožnit pěstování plodin za spravedlivých a udržitelných podmínek.

„Během naší cesty jsme navštívili fairtradové pěstitelé, jejichž banánová pole leží hned vedle deštného pralesa. Přímou pod banánovníky jsme viděli nory pásovců nebo zavodňovací kanály plné

života,“ popisuje vedoucí komunikace Fairtrade Česko a Slovensko Eliška Podsedníková. „Viděli jsme spoustu příkladů toho, co všechno představuje Fairtrade. Od vysazování stromů přes šípové žabky, které slouží pěstitelům jako bioindikátory kvality prostředí, až po lesní školky, autobusové zastávky nebo školky pro děti sběračů kávy z okolních zemí,“ uvádí některé příklady aktivit, které byly financovány z fairtradového příplatku.

Šípová žabka slouží kostarickým pěstitelům jako bioindikátor kvality prostředí

Mauricio Castillo a jeho žena Rocío Rodríguez, pěstitelé z Kostariky

JE TO TAKOVÁ NAŠE DOHODA S PŘÍRODOU

Rocío Rodríguez a Mauricio Castillo jsou členy kostarického fairtradového družstva ASODATIL. Na své plantáži pěstují baby banány, úroda z pozemku o výměře tří hektarů činí úctyhodných 400 kilogramů banánů týdně.

„Tahle plantáž patří naší rodině. Pracujeme tady v harmonii s životním prostředím. Výhodou je, že baby banány jsou velmi odolné vůči nákazám, díky čemuž nemusíme používat tolik chemikálií,“ říká Mauricio. Chrání tak přírodní rezervaci v sousedství. V drenážních příkopech roste přirozená vegetace, která je chrání před erozí.

Vede to také k tomu, že v říčce, která plantáží protéká, žijí ryby a další druhy živočichů. „Pracujeme

tady celá rodina, proto můžeme dát plantáži všechnu péči a lásku. Používáme minimum chemikálií – insekticidů, fungicidů a pesticidů. Ručně zkracujeme koncové trsy, protože je to šetrnější,“ vysvětluje Mauricio.

„Jde o takovou dohodu mezi naší rodinou a přírodou,“ doplňuje ho Rocío. „S tímto projektem jsme začali před dlouhou dobou, sami tady žijeme. Z naší strany je to závazek.“

FAIRTRADE MI POMÁHÁ HLAVNĚ S ODBYTEM

Andrea Molina, pěstitelka fairtradových baby banánů z družstva ASODATIL, popisuje, co obnáší pěstování banánů a v čem jí pomáhá Fairtrade.

Jak složité je vypěstovat plodící banánovník?

Připravíme půdu, zasadíme semínka a pak trvá kolem sedmi měsíců, než rostliny vyrostou a začnou dávat první plody. Potom začíná nejtěžší práce, balení trsů, protrhávání listů, když některá rostlina padne, musí se vysadit nová, aby zbytečně nezůstávaly volné plochy. Je potřeba se starat o kořeny, někdy v půdě není dost vitamínů, aby rostlina zapustila pořádné kořeny, pak je potřeba hnojit. To děláme třikrát do roka. O to se stará manžel, ten taky balí trsy banánů.

Jaké problémy vám přinášejí výkyvy počasí?

Když přijde vichřice, je to katastro-

fa, to pak můžeme vysazovat čtyřsta nových sazenic. A když hodně prší, všechno se zaplní vodou. Když prší dva nebo tři dny, listy začnou měnit barvu, flekatět. Přicházíme o hodně úrody. Druhým extrémem je sucho - půda vyschne a vítr pak rostliny snadno vyvrátí.

A jak vám pomáhá zapojení do systému Fairtrade?

Fairtrade mi pomáhá hlavně s odbytem. Často toho na trhu nedokážeme prodat dost a za dobrou cenu. Když ve výkupu vidí, že jsme malí pěstitelé, platí nám méně. Teď můžu říct, že dostáváme celkem dobrou cenu. Jinak je fakt těžké se uživit, takže za tohle jsme rádi: že máme odbyt a že nám rozumně platí.

Andrea Molina, pěstitelka baby banánů z Kostariky

Špičková cukrářka Mirka Van Gils peče fair: z banánů

Cukrářka Mirka Van Gils Slavíková se zapojila nezištně jako ambasadorka do podpory Fairtrade a ve svých receptech peče ze surovin od fairtradových pěstitelů z Latinské Ameriky, Afriky a Asie. Konkrétně z kaka, kávy a banánů. Pro Banánové listy jsme se jí ptali právě na banány a "vymámili" jsme z ní i jeden banánový recept.

Mirko, jak moc využíváte banány? Řešíte při pečení i jejich původ?

Banány jsem lépe poznala v Jižní Africe, myslím tím šíří jejich využití. Tam jsem se seznámila s banánovou moukou a poznatek, že u afrického etnika je banán první pot-

ravinou pro miminka i jako náhrada za kojení, jsem aplikovala i u svých synů. Banány kupuji v Nizozemí, kde bydlím, jen fairtradové – v Lidlu.

Banánová mouka je báječná na pečení, kromě skvělé chuti je i bezlepková. Má výbornou vaznost.

A do cukrařiny?

Tam je vlastně neomezená možnost využití banánů, dort s paříž-

skou šlehačkou a banány či krtkův dort, který je velmi oblíbený. U nás se bez banánů a domácího čokoládovo-lískooříškového krému neobejdou palačinky. A vlastně se musím přiznat, že banán je má snídaně, spolu s kávou.

Přispěly k vašemu zájmu o férový obchod i vaše osobní zkušenosti například z Afriky?

Zcela určitě můj pobyt v Africe zhmotnil představy o férovém obchodě. Zažila jsem opravdu mnoho příběhů, nejen v Jižní Africe, ale i při přejezdu východní části afrického kontinentu.

A věřte, že mi bylo i velmi úzko při pohledu na netečné děti bez úsměvu. Takže se snažím, a celá moje rodina spolu se mnou, o co nejdůkladnější výběr potravin a šetrné zacházení s nimi. To, co děláme v Evropě, hodně ovlivňuje život třeba zmiňovaných pěstitelů.

Od mládí jsem byla vedena rodiči k úctě k produktům a jejich pěstitelům. V mé profesi mě zajímá, jak se ke mně dostala čokoláda nebo banány, ze kterých peču. Zda nejsou například zneužívány děti či okrádání farmářů při pěstování kaka. Všichni navzájem bychom se měli respektovat. Je to pro mě velmi důležitý a propojený řetězec.

Cukrářka Mirka Van Gils Slavíková se o původ potravin zajímá

BANÁNOVÝ DORTÍK s čokoládovým krémem

Mirka se s námi podělila o recept na banánový dortík

BANÁNOVÝ DORTÍK

- 250 g zralých banánů*
- 200 g třtinového cukru*
- 240 g podmáslí
- 110 g másla
- 2 bílky
- 2 žloutky

- 1 tonka fazole
- 380 g hladké mouky
- 5 g jedlé sody
- 7 g kypřicího prášku
- 1,5 g soli
- nastrohaná kůra z jednoho citronu
- 100 g hrubě nasekaných vlašských ořechů

ČOKOLÁDOVÝ KRÉM

- 300 g tmavé čokolády*
- 300 g smetany

*ideálně s certifikací Fairtrade

POSTUP:

Měkké a oloupané banány, 100 g hnědého cukru a máslo utřeme do hladké hmoty. Bílky se 100 g hnědého cukru ušleháme. Do máslové části přidáme žloutky, sůl, nastrohanou kůru a podmáslí a vymícháme. Přidáme prosátou mouku s kypřícím práškem a sodou a nastrohanou tonkou. Na závěr vmícháme ušlehaný sníh a nasekané ořechy.

Těsto rozetřeme do dortové formy o průměru 26 cm a dáme péct do vyhřáté trouby na 170 °C asi 50 – 60 minut. Smetanu zahřejeme a zalijeme čokoládou. Mícháme do úplného rozpuštění. Krém necháme vychladnout. Studený krém prošleháme. Vychladlý korpus dvakrát prokrojíme a naplníme krémem. Dort pomažeme a ozdobíme dle vlastní fantazie.

Většina banánů prodávaných v Evropě pochází z Latinské Ameriky, ale celosvětově nejvíce banánů

produkuje Indie (26 %).

91 % všech fairtradových banánů pochází z Latinské Ameriky a Karibiku (Dominikánské republiky, Kolumbie, Ekvádoru a Peru).

FAIRTRADOVÉ BANÁNY V ČÍSLECH

Tyto farmy **v roce 2021** získaly na fairtradovém příplatku celkem

34,7 milionů eur. Peníze byly využity na vzdělávání, bydlení, mikropůjčky, opravy škol, budování zdravotnických zařízení, dopravní infrastruktury apod.

Fairtradový příplatek, který dovozce zaplatí navíc, činí

10 %

z vývozní ceny a je určen přímo pěstitelům. O využití těchto peněz rozhoduje jimi volený výbor.

V roce 2021 se v Česku a na Slovensku prodalo celkem **695 tun**

fairtradových banánů. Fairtradový příplatek, který díky těmto prodejem získali pěstitelé činí **802 000 Kč.**

Každý z nás zkonzumuje v průměru něco kolem **13,3 kilogramu** banánů ročně.

MALÁ ZNÁMKA, ALE DĚLÁ VELKÉ VĚCI

aneb jak spolu s partnery "prodáváme" fairtradové banány

Přínosy certifikace Fairtrade pro pěstitele a pěstitelky nejen banánů v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky přibližuje dlouhodobá kampaň Fairtrade Česko a Slovensko nazvaná „FAIRTRADE. Malá známka, ale dělá velké věci“, ale i řada dalších osvětových a vzdělávacích aktivit.

„Kampaní chceme v první řadě přitáhnout pozornost ke známce FAIRTRADE a zvýšit její spontánní i dovozenou znalost. Chceme ale také, aby si kupující uvědomili, co známka znamená a co za ní stojí. A díky tomu pak ocenili aktivním zájmem, vyhledáním informací či nákupem produktů nejen snažení systému Fairtrade, ale i daného výrobce či obchodníka, který fairtradové produkty nabízí,“ popisuje Lubomír Kadaně, výkonný ředitel Fairtrade Česko a Slovensko.

„Kampaní chceme zdůraznit důležitost známky FAIRTRADE navzdory tomu, že je na produktech většinou poměrně malá. Právě kontrast její malé velikosti a velikosti jejího přínosu jsme promítli do hlavního sloganu kampaně.

Podobný kontrast pak využíváme i v copywritingu u jednotlivých komodit. Proto křivý banán, rovná cena, černá káva a světlá budoucnost, hořká čokoláda a sladký pocit,“

prozrazuje Tadeáš Novák z agentury Konektor, kde vznikla kreativita kampaně a grafický návrh.

Fairtrade Česko a Slovensko je velmi aktivní také ve spolupráci s partnery na sociálních sítích. „V prosinci jsme si připomněli advent online soutěží. V ČR se na Instagramu zapojilo 8 našich obchodních partnerů, například FairMade, Landgarten, Manner nebo Fair & Bio pražírna. Oslovili jsme 162 958 sledujících a naše příspěvky zaznamenaly 308 343 zobrazení. Podobně jsme s partnery spolupracovali při loňském Světovém dni pro fair trade. Všechny těchto společných projektů si velmi vážíme, děkujeme za ně a rozhodně máme zájem je rozvíjet,“ uzavírá Gabriela Kozlová.

Banány a kakao a podmínky jejich pěstování hodně zajímají i žáky na Fairtradových školách po celé České republice a v rámci evropského projektu Our Food. Our Future. Řada žáků je

překvapená, že z celkové ceny banánů pěstitel získá jen 7-17 % a pracovník na plantážích pouze 7-9 %.

Banány jsou vedle kakaa také důležitou surovinou v rámci našich Férových snídaní, pikniku na podporu pěstitelů ve světě. V rámci této akce pořádají dobrovolníci na více než stovce míst České republiky piknikový happening, aby ukázali svůj zájem o životy pěstitelů kávy, kakaa nebo banánů v dalekých zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Férová snídaně se koná vždy na již zmiňovaný Světový den pro fair trade v květnu a její účastníci si přibalí fairtradové a lokální potraviny a společně posnídají férově.

Pokud se i vy zajímáte o udržitelnou spotřebu, chcete se zapojit do podpory Fairtrade a spolu s námi „dělat velké věci“, sledujte nás na sociálních sítích, přihlaste se k odběru našeho newsletteru nebo navštivte naše webové stránky fairtrade.cz.

Křivý banán, rovná cena

Známka FAIRTRADE je malá, ale dělá velké věci.

Hledejte ve svých obchodech.

Zaznamenali jsme velký ohlas hlavně u mladších zákazníků

Tak shrnuje Tomáš Myler, ředitel firemní komunikace řetězce Lidl Česká republika, jak na rozšíření jejich stálé nabídky o bio fairtradové banány reagovali lidé, kteří v Lidlu nakupují.

Tomáš Myler, ředitel firemní komunikace řetězce Lidl Česká republika

Co vás vedlo k zavedení fairtradových banánů do nabídky?

Fairtradovou certifikaci považujeme již dlouho za záruku dodržování základních sociálních a etických hledisek a víme, že je kladen důraz i na ekologické standardy při pěstování dané plodiny. Všechna tato témata jsou pro naši společnost velmi důležitá, a proto nabízíme mnoho výrobků s touto certifikací.

Banány byly produktem, kde nám tato certifikace vysloveně chyběla. Bylo to znát i v ročním vyhodnocení naší spolupráce s organizací Fairtrade, kde Lidl nesl prvenství mezi obchodními řetězci ve všech kategoriích kromě prodeje banánů. Do teď tyto banány měly pouze bio certifikát, který zaručuje dodržování převážně ekologických kritérií.

Máte již nějaké reakce zákazníků a jak jste jim tuto novinku komunikovali?

K tématu fairtradových banánů jsme nechali udělat speciální vizuály, kde jsme v bodech vypsali hlavní přínosy fairtradové certifikace.

Dle našeho názoru je totiž stále potřeba českého zákazníka edukovat co se významu a přínosu různých certifikací týče. Tyto vizuály jsme umístili na naše sociální sítě. Zaznamenali jsme velký ohlas hlavně u mladších zákazníků, pro které hraje udržitelnost stále větší roli.

Jaké další fairtradové zboží Lidl nabízí?

Do naší nejširší nabídky patří fairtradové

kakao, které je obsaženo v mnoha našich výrobcích. Dále nabízíme květiny s touto certifikací nebo kávu v Lidl2Go automatech. Fairtradovou certifikací se chlubí i naše bavlněná nákupní taška. Mnoho našich výrobků má certifikovanou určitou svou složku; např. kokos v čokoládě Way to Go, cukr, mandle, nebo třeba hroznové víno, ze kterého se vyrábí nápoje.

Jakými dalšími aktivitami se Lidl snaží podporovat udržitelnost?

Udržitelnost v Lidlu je pevně zakotvena ve strategii firmy jako její integrální součást, ne jako něco navíc. Prochází všemi provozy a procesy, ať už jde o odpadové hospodářství, energetický management nebo tvorbu sortimentu.

Naše služby i produkty jsou designovány s ohledem na životní prostředí i na lidi, kteří je vyrábějí nebo používají. Proto intenzivně řešíme třeba redukci plastů v našich obalech, podporujeme zavedení zálohového systému na PET lahve a plechovky v České republice, spolupracujeme s neziskovým sektorem, pomáháme v komunitách, ve kterých působíme.

Máte vy osobně nějaký oblíbený recept s banány?

Jednoznačně – banánová bábovka, kterou mě naučil Roman Paulus a jejíž recept naleznete na kuchynelidlu.cz. Je to velmi jednoduché a já v tom vidím i udržitelný aspekt – nejlepší jsou na to totiž banány, které už zhnědly a konzumovat napřímo se Vám již je nechce.